UVODNIK

Mediji i novinari u njima su doprineli da proteklih petnaest godina u ovom delu Balkana istoričari zabeleže kao vreme netrpeljivih, kao vreme provale razobručenih sila zla, nasilja i prevara. Pomoću medija i novinarskih poruka formulisane su i promovisane ideje rata od Slovenije, preko Hrvatske i BiH do Kosova, Srbije i Makedonije. Prvo su pale neodmerene, neodgovorne reči, a za njima su pale bombe. Odgovornost za to ne snosi samo novinarska profesija. U industriji svesti bivšeg i sadašnjeg režima, novinarstvu je namenjena uloga transmisije, pukog izvršioca, a ne kreatora. To znači da se državna kontrola praktikuje totalitarno, kao da drugih sfera javnog života i civilnog društva uopšte nema, a da su novinari tek državni činovnici ili vazali vlastodržaca. Njihovo manipulisanje je, zapravo, tiho vršenje vlasti. Oni su odlučujuće doprineli da se građani Srbije osećaju bespomoćni i beznadežni, ali "dresirani" da projektuju sve svoje ljudske moći u ličnost vođe, nacije, države, otadžbine, kojima mora da se potčini i da ih obožava.

Sloboda informisanja podrazumeva otvorenost i dostupnost, pod ravnopravnim uslovima, sredstava javnog informisanja svim učesnicima u političkom životu zemlje i običnim građanima. Tri su noseća stuba na kojima počiva delatnost medija u demokratskom društvu: profesionalni standardi novinarske struke, pravni okvir čija pravila regulišu delatnost novinara i etička pravila novinarske struke. Budući da je Zakon o javnom informisanju od 1998. omogućio grubo narušavanje i poricanje slobode informisanja u Srbiji, bilo je neophodno doneti nove medijske zakone koji bi bili saobraženi evropskim standardima. Prvi korak je bio donošenje Zakona o radiodifuziji 2002., Zakona o javnom informisanju 2003. i Zakona o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja 2004. godine.

Osnovni ciljevi ovih zakona su: iznošenje, primanje i razmena stavova i mišljenja kao osnovnih elemenata pojma slobode javnog informisanja, ostvarenje slobodnog demokratskog poretka i društvenog mira, dostizanje istine, i slobodan razvoj ličnosti i očuvanje njenog integriteta. Uz to, novi medijski zakoni su nastojali da uvaže osnovne principe delovanja javnih glasila koji su prihvaćeni kao evropski standard. Naime, njima je celovito uređen pravni okvir delatnosti masmedija, eliminisana je velika pravna nesigurnost koja je do tada postojala u ovoj važnoj materiji, a pri uređivanju je poštovan evropski standard slobode medija, izražen članom 10. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih slobo-

da. Međutim, dosadašnji period važenja i primene novih zakona već je pokazao ozbiljne nedostatke u pogledu razumevanja i poznavanja slobode masmedija i njenih pravnih okvira kod sve tri strane – i kod novinara, i kod političkih delatnika i kod pravnika.

Medijski kredo u Srbiji je bio i ostao proizvodnja političke lojalnosti, onesposobljavanje građana da misle svojom glavom, instrumentalizacija novinara, manipulacija podanicima i industrijsko oblikovanje javnog mnjenja. Daljinski upravljači medijskim mrakom Srbije, posle oktobarskog prevrata 2000. prešli su samo iz jedne u drugu ruku. Šest godina posle Miloševićeve (straho)vladavine mediji u Srbiji su bez promena. U njima i dalje imamo: prevagu uticaja izvršne vlasti na većinu dnevnika i nedeljnika, svojevrsnu kontrolu (ili bar prismotru) gotovo svih radio i TV stanica, grubo mešanje u svojinske odnose (podržavljenje) nekih vodećih novinskih kuća. Imamo dominaciju "demokratskog nacionalizma", obnovljene ksenofobije, lažnog patriotizma, krajnje primitivnog, vulgarnog i psovačkog "žutog žurnalizma", u kojem pravila igre ne diktiraju profesionalne i etičke norme već raznorazne sprege moćnih tajkuna, obaveštajnih službi, izvršne vlasti. Ono što političari zbog svog imidža neće javno reći, govore tabloidi, forsira se jezik mržnje i netolerancije kako prema političkim i ideološkim neistomišljenicima tako i prema pripadnicima ostalih nacija u Srbiji i njenom okruženju, obnavlja priča o sopstvenoj (nacionalnoj) veličini i zavereničkom (antisrpskom) sindromu međunarodne zajednice. (Ivan Torov). Aktuelnim vlastodržcima u Srbiji, jednako kao i onima u doba Broza, Miloševića, DOS-a, nisu potrebni novinari koji misle svojom glavom, koji su spremni da pošto-poto slede najviše profesionalne i etičke standarde svoje struke i koji poštuju istinu, ljudska prava i objektivno informisanje kao najviši princip svoje profesije.

Iz tih razloga ovaj broj ***Hereticusa*** *posvećujemo temi "Mediji i vlast u Srbiji". Cilj temata i ostalih rubrika je da putem stručnih priloga upozna stručnu i širu javnost sa aktuelnim problemima vezanim za odnos medija i vlasti u Srbiji. Težište priloga autora u tematu (Jovica Trkulja, Mirjana Todorović, Vladimir Vodinelić, Ivana Kronja, Aleksandar Roknić) i ostalim rubrikama:* Zbivanja *(Vladimir Vodinelić),* Pogledi *(Marinko Vučinić),* Intervjui *(Grujica Spasović, Svetlana Lukić, Lila Radonjić),* Cenzurisani tekstovi *(Dragan Miljanić),* Osvrti *(Jovica Trkulja), je na analizi započetih i nameravanih promena u ovoj oblasti. Posebna pažnja je posvećena kritičkom preispitivanju i valorizaciji važećih propisa o javnom informisanju i pravu radiodifuznih preduzeća u Srbiji.*

U rubrici Istraživanja *ovog puta objavljujemo tekst Milojice Šutovića o nacionalnoj mobilizaciji i homogenizaciji kao uzroku raspada SFR*

Jugoslavije, u rubrici Polemika*, kritiku Aleksandra A. Miljkovića teza Ivana Ivanija o ulozi Josipa Broza. U rubrici* Dosije *sadržani su tekstovi o slobodi štampe u Srbiji u širokom vremenskom rasponu od sredine XIX do kraja XX veka.*

Beograd, *Uredništvo*
oktobar 2006.